

9 בנובמבר 2011

לכבוד
מר יהודה וינשטיין
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
ירושלים

א' נ',

הנדון: עצירת אוטובוסים בדרך להפגנות

במהלך השנים האחרונות היינו עדים למספר מקרים, בהם פעלה משטרת ישראל לעצור אוטובוסים של אזרחים, אשר היו בדרכם להפגנות במקומות שונים בארץ.

כבר ביולי 2005 פנינו למפק"ל משטרת ישראל דאז, משה קראדי, בעקבות הדיווחים שהיו אותה עת על הניסיונות למנוע מאוטובוסים של אזרחים, אשר ביקשו להפגין נגד ההתנתקות, להגיע לעיר נתיבות¹. זאת, בין השאר על ידי החרמת רישיונותיהם של נהגים, אשר הסיעו מפגינים לכיוון הדרום, ועיכוב אוטובוסים במקומות שונים בארץ. באותו מכתב הצבענו על אי-החוקיות של פעילות זו של המשטרה, ועל פגיעתה הקשה בחופש הביטוי והמחאה.

בתשובה מיום 31.7.05 טענה המשטרה, כי "משעלה חשש ברמה קרובה לוודאות כי המצעד הלא חוקי, הקורא תגר על שלטון החוק, יגרום להפרות סדר חמורות, ומשנמצא כי קיים קושי ממשי למנוע את כניסתם של ההמונים לשטחים האסורים בכניסה, אם יגיעו סמוך לשטחים אלה, סברה המשטרה כי מחובתה לנקוט בפעולות מנע על מנת לצמצם הגעתם של ההמונים לאזור ובכלל זה דרך של מניעת יציאתם של אוטובוסים שעמדו להסיע את משתתפי המצעד." בתשובה, המצ"ב, לא היתה התייחסות לטענתנו בדבר חוסר סמכות המשטרה לפעול כך.

ביום 16.3.10 נאלצנו לפנות שוב למשטרה², לאחר שפורסם כי מחסומים הוצבו בכבישים בצפון כדי למנוע מקבוצות של אזרחים מוסלמים להגיע לירושלים, וזאת בשל החשש מפני הפרות סדר בבירה. בפניה זו התרענו שוב, כי אין למשטרה כל סמכות חוקית למנוע מקבוצות של אזרחים לנסוע מעיר אחת במדינת ישראל לעיר אחרת, רק כדי למנוע מהם להתקבץ במקום מסוים. אין חולק, כי על המשטרה לפעול למניעת הפרות סדר, אך עליה לעשות זאת במסגרת סמכויותיה החוקיות ותוך שמירה על זכויות היסוד של הפרט.

¹ <http://www.acri.org.il/he/?p=1133>

² <http://www.acri.org.il/he/?p=2438>

בתשובה מיום 23.3.10 אישרה המשטרה, כי אכן עצרה ובדקה אוטובוסים, ומנעה מחלקם להגיע לירושלים, תוך שהסבירה כי הדבר נדרש לשיטתה כדי להתמודד עם חשש מפני הפרות סדר: "...נאסף בידי גורמי הביטחון מידע רב ומבוסס שהצביע על קיומן של התארגנויות להבאתם להר הבית של מאות אנשים שיפעלו ברוח הקריאות להפר את הסדר. בעקבות כך הוחלט להערך למניעת הגעתם לירושלים של אוטובוסים אשר התקיים לגביהם חשש ממשי שנוסעיהם מתכוונים לפעול כאמור. החלטה זו נועדה לאפשר למשטרה להתמודד באופן יעיל עם הפרות הסדר החמורות הצפויות. בפועל, נבדקו על ידי משטרת ישראל בימים שקדמו ל"יום הזעם" וביום עצמו עשרות אוטובוסים אך רק בודדים מהם עוכבו ונסיעתם להר הבית נמנעה". גם תשובה זו לא כללה כל התייחסות לטענתנו הבסיסית בדבר אי חוקיות שיטת פעולה זו, וחוסר סמכות המשטרה למנוע מאזרחים – באופן קבוצתי - לנסוע מעיר אחת לעיר אחרת במדינת ישראל.

זאת ועוד – לא רק שהמשטרה לא נדרשה לטענותינו בעניין זה, אלא היא אף המשיכה באותה התנהלות פסולה לפחות במקרה אחד נוסף שידוע לנו (ראה דיווחים על עצירת אוטובוסים של מפגינים חרדים, אשר ביקשו להגיע לאשקלון כדי למחות נגד העברת קברים במסגרת שיפוץ בית חולים ברזילי³).

כאשר קיים חשד אינדיווידואלי, כי אדם עומד לבצע עבירה, המסכנת את שלום הציבור, מוסמך שוטר לעכבו במקום, ובנסיבות המתאימות אף לדרוש ממנו להילוות לתחנת המשטרה ולהטיל עליו תנאי ערובה, הכוללים מגבלות תנועה. אין החוק מכיר, לעומת זאת, בסמכות המשטרה להטיל מגבלות תנועה גורפות על קבוצות שלמות של אנשים. זאת ועוד - דווקא בשל החשיבות הרבה של הזכות להפגין, יש לנהוג משנה זהירות בכל הקשור לאמצעים, הבאים להגבילה. עיכוב אוטובוסים בדרך להפגנות, כדי למנוע אפשרות של התפתחות הפרות סדר עתידיות, הוא "מניעה מוקדמת" מהסוג הפוגעני ביותר. ברי, שללא הסמכה מפורשת ביותר בחוק (ואולי אף בהתקיים סמכות כזו), צעד מסוג זה אינו עומד במבחן החוקתיות.

לאור כל האמור לעיל, וכדי להבהיר את המצב המשפטי בעניין זה, נבקש להנחות את המשטרה בדבר אי חוקיות הפרקטיקה של עיכוב אוטובוסים בדרך להפגנות, ובדבר העדר סמכותה להטיל מגבלות תנועה גורפות על אזרחים, המבקשים לנסוע ממקום למקום במדינת ישראל. אם הינך סבור כי פרקטיקה זו חוקית היא, נבקש לדעת מה המקור החוקי לסמכות זו, ומהם הקריטריונים לפיהם היא מופעלת.

בכבוד רב,

לילה מרגלית, עו"ד

העתק: רב ניצב יוחנן דנינו, מפכ"ל משטרת ישראל

<http://www.mako.co.il/news-israel/local/Article-af16a343922a821004.htm>³